

Assaig D. Sam Abrams

Art breu, vida llarga

Miquel de Palol sempre ha vorejat l'assaig i l'assagisme però no ha estat fins ara, amb el dens i nodrit volum *Meditacions des de Catalunya*, que hi ha caigut de ple. La poesia i la narrativa són clarament mostres del que podríem anomenar, sense por d'equivocar-nos, literatura d'idees, perquè Palol és incapaç d'escriure una sola ratlla que no interpel·li el lector i el convidi a reflexionar i definir-se. L'artículisme de Palol sempre ha tingut un element clarament assagístic. El memorialisme de Palol a *Dos poetes. Impressions d'Espriu i Viñoly* (2006) té un fons innegablement assagístic. I obres com *Els proverbis* (2003), un magnífic recull d'aforismes, tangencialment fa llindar amb el món entre l'assaig i la poesia.

Ara bé, els lectors habituals de Palol ja sabem que és absolutament incapaç d'acatar sense més les servituds i limitacions dels gèneres tradicionals. Coneix perfectament les regles de joc de les diferents maneres de formalitzar el discurs literari, però després sent la urgència d'adequar-les a les seves necessitats íntimes com a artista de la paraula. A *Meditacions des de Catalunya*, doncs, trobem una mena de *summa artis* molt i molt paloliana, on hi ha reconduït parcialment els seus dots de poeta, narrador, articulista, aforista i el memorialista, però sempre sota la comandància de l'assagisme, amb la seva càrrega de temptativa, raó discursiva, provocació, proposició, seducció, negació... De fet, si ho mirem bé, les *Meditacions des de Catalunya* de Palol ocupen un lloc específic, el vo-

lum VIII, dins l'esquema de la darrera obra artística de l'autor *Exercicis sobre el punt de vista*, una obra que supera l'ambició de la famosa pentalogia *El Troiacord*.

Meditacions des de Catalunya té un títol que recorda molt *Meditationes de prima philosophia*, de René Descartes, i *Meditacions en el desert*, d'Agustí Calvet. De Descartes Palol agafa la noció de reflexions sobre qüestions fonamentals i bàsiques, mentre de Calvet pren la voluntat solitària de qui gosa lluitar contra un entorn hostil.

El nou llibre de Palol es presenta formalment davant el lector com un text o discurs seguit i únic, internament fragmentat en parts numerades, a la manera del Wittgenstein jove del *Tractatus*. Al costat de cada fragment xifrat hi ha un comentari marginal, un escoli, que normalment serveix de glossa del tema principal del fragment en qüestió.

La numeració de cada fragment és, en principi, consecutiva i progressiva, tot i que sovint Palol ens remeti a fragments anteriors rela-

Novel·la Carlos Zanón

La muntanya de plom

Tots tenim al cap aquells nois enfilats al Mur. Aquell Mur grafitjat de coloraines. Símbol d'opressió que la història demanava tirar a terra. Els nois portaven martells i colpejaven el ciment amb ràbia i esperança. Però eren martells? Jo creia que sí. Ara no ho tinc tan clar. Pixelem la imatge. Aquells joves, tots fans de Gazebo i els Thompson Twins, portaven llibres a les mans. De Günter Grass, de Thomas Mann, del vell Kant. Si haguessin esperat un grapat d'anys podrien haver fet servir *La Torre*, de Uwe Tellkamp (Dresden, 1968). Si ho haguessin fet, el Mur no els hauria durat ni tres minuts.

La Torre va ser Llibre de l'Any 2008 segons els crítics germànics. Obra mestra. Essencial. De genolls tota la Saxònia i la Mediterrània. Les crítiques elogioses van saludar *La*

Torre com l'esperada novel·la alemanya post-reunificació. Exportada i traduïda al nostre país, un empara la sospita que moltes crítiques s'han fet d'oides. És lògic, són gairebé mil pàgines, dos mesos de la teva vida! Preguem perquè el primer que la va llegir i va fer la ressenya elogiosa l'encertés, perquè els altres, temo, van agafar l'autobús quan se n'anava. I si ell l'encerta, jo m'equivoco. I sóc un drope, que també pot ser. Un miler de crítics alemanys i anglesos no poden estar equivocats.

Uwe Tellkamp va abordar aquest llibre com una missió prometeica. Ambicions i ple d'energies aixecà la novel·la que tothom esperava. Aquella que fes comprensible el somni ple de monstres dels cosins comunistes. Un nínxol des del qual poder resseguir el nou esdevenir d'un poble trencat de manera traumàtica el

1948. Tellkamp té en ment *La muntanya màgica*, és clar, i assumeix que la seva narració ha de ser un informe exhaustiu, detallat, respostes crionitzades sobre l'RDA. Què era? Com funcionava? Com trobaven els seus espais de llibertat i dignitat els seus ciutadans? Les seves contradiccions (també) alemanyes? Tellkamp afronta l'empresa com un heroi wagnerià (perdó). Sol, sense tisorres ni rellotge. Retrata el període que va des del 1982 fins al 1989 amb tres personatges principals. Tots membres d'una família aristocràtica de Dresden, d'un barri ric que es diu la Torre.

L'esforç és titànic. El nivell d'escriptura, alt. El de lectura i complicitats, a vegades expressament críptic. Un element d'estudi i informació valuosíssim sobre una societat des de tots els vessants possibles (fami-

liar, intel·lectual, militar, juvenil...). Feina de documentació, voluntat de ser versemblant. L'intent de ficar-nos a la capsa de sabates RDA, elogiuable. I és que si quan s'apagui el sol algú vol crear l'RDA en una altra galàxia, Tellkamp és el seu home.

Però des de la meua falsa humilitat, res d'això no és prou si parlem d'enllestir un llibre digerible. El Capità Ahab té tema, documentació, projecte, la glòria, ronyons i mil pàgines. I no és que no hi hagi balena blanca/Mur: és que no sortim del port! Això no és una tesi sinó una novel·la. I una novel·la necessita lectors, no víctimes. I el contracte masoquista entre autor i comprador del llibre té uns mínims. Tellkamp escriu per fer història. Per arribar primer. I s'oblida de nosaltres, els lectors.

L'escriptura és densa. Però d'una densitat obtinguda per la falta de

Novel·la

Les medalles oblidades

Pere Guixà

Dos eixos animen l'obra de Joan Daniel Bezsonoff: els llibres que ens parlen de la seva identitat (la identitat de l'escriptor rossellonès-ocità-català i la identitat francesa, a més d'una incursió en la identitat del seu avi rus exiliat el 1917) i l'eix històric, gairebé sempre emmarcat en la guerra (les dues guerres mundials i les descolonitzacions franceses d'Indoxina i d'Algèria). La guerra d'independència algeriana (1954-1962) és el rerefons d'aquesta novel·la i el seu origen cal buscar-lo en *La presonera d'Alger*, obra que ara fa deu anys ens va fer conèixer Bezsonoff al Principat. I conèixer el comandant –en aquesta novel·la és ascendit a tinent coronel– Daniel Valls, personatge estimat de l'autor. Català i francès, romàntic i rude, il·lustrat i reaccionari, favorable a la independència dels Països Catalans i al mateix temps nostàlgic de les colònies franceses..., així és Daniel Valls, militar dels serveis secrets, que ara trobem de nou a la guerra d'Alger, tot i que la trama ens portarà cap a Tànger, Frankfurt, París, Lió, just en el pas de l'acció a l'espionatge, i a la persecució d'un traïdor, tema nuclear de l'obra.

El mirament per la fluïdesa de l'escriptura i per la concisió de l'expressió justa és sempre gran, en Bezsonoff. I, com sempre, immillorable. Hi trobem la flaca per cert to sentencios, per obrir i no tancar subtrames (un tret d'estil molt propi, i que conforma l'extensió breu dels seus llibres i potser certa confrontació cap a un tipus de novel·la que tindria tots els números per aprofundir psicològicament), la calligrafia depurada i elegant i una documentació que hi és però no es nota, i que acaba explicant la complexitat de l'Algèria francesa.

L'honor, l'heroisme, l'imperi, la moral colonial, la grandesa... Bezsonoff, autor tan peculiar com tradicional, ens situa en aquesta novel·la enmig de tot això (ho fa brillar amb nostàlgia, tot i que sabem que res d'això ja no existeix o és massa abstracte o llunyà). Però serà sempre la figura curiosa de Daniel Valls –la relació amb el pare, amb una prostituta, amb els seus companys, amb les decisions de De Gaulle, amb l'home a qui ha d'abatre...– el que aviva una història que, al capdavall, es gronxa entre la vistositat del paisatge africà i alhora la incruenta lluita per l'alliberament o l'opressió.

De vegades, en Valls, sentim massa bruscament l'alternança de dues coses: la brutalitat d'un militar com tants d'altres i, sense solució de continuïtat, la sensibilitat a la lletra impresa, a les bones maneres, a les arrels catalanes. I alhora una compensació d'estatisme un cop acceptem la proposta de Bezsonoff: situar les històries en les convulsions que provoca una guerra. Menys freda que fluent, l'escriptura s'acaba adaptant al capteniment melancòlic de Valls amb la realitat que l'envolta. Res no modificarà en el militar la seva visió d'aquesta realitat, ni tampoc el seu caràcter, tot i que sentirem la imminència de l'atzar, del pes de la història o del dolor contingut.

Per als qui no hagin llegit res de Bezsonoff, no es pot dir que *La melancolia dels oficials* sigui la millor manera d'entrar a l'edifici que està bastint, però aquesta novel·la n'és una pedra necessària. *

Meditacions des de Catalunya
 Autor: **Miquel de Palol**
 Editorial: **Columna**
 Barcelona, 2011.
 Pàgines: **383**
 Preu: **22 euros**

Els textos de Miquel de Palol, assagístics o no, sempre interpel·len el lector
 ROBERT RAMOS

cionats. El lector s'adona de seguida que el desplegament del contingut dels fragments no és exactament consecutiu i progressiu sinó més coral, en un intent de calcar el funcionament real de la ment, que és més aviat capriciosa i va endavant i endarrere, i avança i torna, i diu i rediu, i declara i matisa...

Dues qüestions puntuals han determinat aquesta sinuositat temàtica: la resistència temperamental de Palol davant els sistemes tancats i l'absoluta ambició intel·lectual del llibre. En aquest sentit, les

meditacions no deixen de banda cap dels temes essencials de la nostra societat actual: política, Espanya, llengua, cultura, Europa, intel·ligència i ignorància, humor, literatura, societat, identitat, Catalunya, economia, tecnologia, educació, coneixement, modernitat, moralitat, pensament, justícia, legalitat, memòria, història, corrupció, tradició, continuïtat, religió, el món...

Meditacions des de Catalunya és un llibre per llegir atentament i lentament. Atentament perquè és

un llibre subtil amb molts matisos, un llibre complex, un llibre que no ens permet quedar-nos indiferent, un llibre que ens convida a reflexionar, a respondre, a definir-nos en el debat amb l'autor. Lentament, perquè puguem assaborir la prosa tensa i precisa de Miquel de Palol, que, aquest cop, en aquestes meditacions, és més enganyosa que mai perquè se'ns presenta sota una aparença de domini distant (un recurs retòric hàbil que confereix credibilitat) un text ric, apassionat i abrandat. *

L'autor alemany Uwe Tellkamp ha publicat una novel·la de mil pàgines TONI ALBIR / EFE

claredat en el plantejament, massa personatges secundaris innecessaris, descripcions a ritme de Valium d'absolutament tot (llocs, persones, utensilis, llibres...). I no és només que la narració no ho necessiti sinó que perjudica els bons moments literaris que el llibre té (és clar que els té, i molts). No és millor escriptor qui afusella set adjectius. Ho és qui posa el correcte o, si vols, set però que no et treguin a empenyes de la trama. Un escriptor massa intervencionista, tot sigui dit. En fi, l'èpica no es fa a base d'un KO per inhalació de plom, Maese Uwe. Si hagués ajustat la lent, triat millors mapes i escales i retallat allò que no és essencial o que molesta la lectura, tindríem una obra que el temps diria si magna o no, però assumible per un lector *masoca* però disciplinat, agraït i germanòfil. *

La Torre
 Autor: **Uwe Tellkamp**
 Traducció:
Pilar Estelrich
 Editorial: **Anagrama**
Empúries
 Barcelona, 2011
 Pàgines: **981**
 Preu: **29,90 euros**

La melancolia dels oficials
 Autor: **Joan Daniel Bezsonoff**
 Editorial: **Empúries**
 Barcelona, 2011
 Pàgines: **141**
 Preu: **17,50 euros**